

Çok uluslu firmalarla nasıl savaşılr?...

Geçtiğimiz ay İstanbul Belediye Sarayında açılan -Uluslararası Sendikacılık Seminerinde, Uluslararası Kimya ve Genel İşçi Sendikaları Federasyonu Genel Sekreteri Charles Levinson tarafından yapılan konuşmayı, özetleyerek sunuyoruz.

1985 yılında Batı'nın üretiminin yüzde 80'inin 200 ile 300 çokuluslu firma tarafından kontrol edileceği söylenmektedir. Son on yıl içinde Amerika'nın yabancı ülkelere yaptığı yatırım iki katına çıkmıştır. Buna karşılık, deniz aşırı ülkelerden de Amerika'ya bir yatırım hareketi başlamıştır. Ve son tahminlere göre Kuzey Amerika'ya gelen bu yatırım 1970'lerin en çarpıcı olgularından biri olacaktır. Öyle bir noktaya gelmiş bulunuyoruz ki, büyük firmaların kendi ülkelerindeki işçilerinin sayısı yabancı ülkelerde çalıştırdıkları işçi sayısından azdır. Öyle ki, bir İsviçre firması olan Ciba-Geigy'nin toplam işçilerinin sadece beşte biri İsviçre'de çalışmaktadır. Volkswagen firmasının üretiminin büyük bir bölümü Brezilya'da yürütülmektedir. Bayer'in başka ülkelerde kırk, BASF firmasının otuz fabrikası vardır. Üç büyük İtalyan firması, Fiat, Pirelli ve Olivetti işlerinin yüzde 60'tan fazlasını dış ülkelerde yürütüyorlar.

Çok uluslu firmalar gerçekte uluslararası güç sahibidirler. İş hacimleri çok kez, iş yaptıkları bazı ülkelerin gayrisafi milli hasılasından (GSMH) daha fazladır. Bu firmaların mali yöneticileri ufak ya da orta çaptaki ülkelerin maliye bakanlarından daha güçlüdürler.

Ford firmasının yıllık cirosu Danimarka'nın GSMH'sından daha fazladır. IBM firmasının ya da Chrysler firmasının Güney Kore ya da Filipinler'inkine, Volkswagen firmasının de İrlanda'nın ya da Malezyan'inkine eşittir. Goodyear firmasının Cezayir ya da Fas'inkine eşittir.

Üretimleri ya da iş hacimleri yılda iki milyar doları geçen 100 devlet ve firma sıralandığında, bunlardan yalnızca 46'sının devlet olduğunu görürüz. Bunların arasındaki aranın açılması da sürmektedir. Çünkü çokuluslu firmaların yatırımları bu ülkelerin çoğunun kalkınma hızının iki üç katı hızla artan bu firmaların çeşitli ülkelerdeki şubelerinin satışlarının toplamı, dünya ihracatı toplamının iki katından fazladır. Amerikan firmalarının yabancı ülkelerdeki şubeleri üretim ve satışı ABD'nin ihracatının beş katıdır. Bundan başka mamul maddeler alanında ihracatın Z 60'ı sadece işletmelerin dışardaki şubelerine transferleridir.

Çok uluslu firmalar öyle sanıldığı gibi dehşetengiz rakipler de değildirler. Bunlar içice olurlar, tehlikeleri ve kârları paylaşmalarını sağlayacak biçimde ortak işlere girerler. Örneğin, Mitsubishi ve Philips birlikte çalışırlar. Mitsubishftin elektronik faaliyetlerinin % 30'u Philips'e aittir. General Motors ile Fiat arasında anlaşmaya varılmıştır. Goodyear, Michelin ile ortak iş görür. Başka yerlerde yeni ilişki biçimleri meydana çıkmaktadır. Herbir firma kendi kişiliğini korumakla birlikte bunlar- uluslararası guruplaşmalara gitmektedirler. Royal Duteh - Shell, Dunlop-Pirelli, Agfa-Geavert, Fiat-Citroen gurupları gibi.

Nasıl uluslararası firmalar vergi cennetlerinin peşinde iseler, aynı biçimde çeşitli yollardan büyük paralarla ilgili numaralar çevirirler. Bunların bir devalüasyon ile meydana gelebilecek % 10-15'lik kayıplara tahammülleri olmadığından gereken tedbirleri alırlar. Genellikle spekülasyon denilen şey, aslında çokuluslu firmaların yöneticilerinin standard faaliyet usulüdür.

Şöyle ki, frank tehlikeye düştü mü, ya da Alman markının revalüe edileceği haberi duyuldu mu, büyük Fransız ortakları ve bunlarla birlikte Amerikan, Japon ve Alman firmaları ellerindeki frankları çıkarırlar.

Çokuluslu firmaların genel müdürleri, çok uzaklarda bulunan emir merkezlerinden şu ya da bu ülkedeki ücret seviyesini, çalışma koşullarını ya da ne derece işsizlik olacağını kararlaştırma durumundadırlar. İşçilere gelince, onlar emeklerinin karşılığını kontrol altına alma olanağından daha da uzaklaşmaktadırlar. Sendikaların ulusal düzeyde acı mücadeleler sonunda kazanmış oldukları, çokuluslu firmaların dünyaya egemen olmaları üzerine silinip süpürülmektedir.

TOPLU PAZARLIĞIN MERKEZİ ÇOKULUSLU FİRMADIR

Sendikaların eylemlerini sırf ulusal sınırlar içinde tutup, ülkenin ekonomik evrimini gösteren makro-ekonomik verilere göre pazarlık yapmayı sürdürmeleri büyük hata olur.

Bu durum karşısında üç aşamalı bir strateji önerebiliriz.

- 1) Bilinçlenme aşaması. Yerel düzeyde uyumsuzluk halinde olan işçilerin desteklenmesi için uluslararası yardım seferber edilir.
- 2) Toplu pazarlığa ayrı ülkelerde, aynı zamanda başlanır.
- 3) Çokuluslu düzeyde yürütülecek toplu pazarlık: Bunun için yepyeni sendika yapıları gereklidir. İşyerinde endüstriyle demokrasinin kurulması ve işçilerin tüm düzeylerde alınacak kararla-

ra etkin biçimde katılmaları gereklidir. Bu süreç sendikal eylemin çokuluslu firma düzeyinde örgütlenmesine dayanır. Aynı firmanın tüm işçilerinin örgütlenmesi gerekir. Bir ülkedeki bir çokuluslu firma fabrikasında çalışan işçilerin % 100'ünü sendika örgütlemiş olsa bile, bunun hiçbir etkinliği olmayacaktır. Çünkü o fabrikada çalışan işçi ve yapılan üretim dünya çapında pek birşey ifade etmez.

İçinde bulunduğumuz ikinci evrede toplu pazarlık ve grevlerin ulusal isteklerin çevresinde koordine edilmesi söz konusudur. Bazı firmalarda ICF bunu yapmıştır ve kısa süre sonra da Michelin, Phoen-Poulene International Paper, Dupont de Nemours, Dunlop-Pirelli, Goodyear, Uniroyal ve öbürlerinde de bu yapılacaktır.

1969'da Saint Gobain'e karşı girişilen eylem yolu açmıştır. İtalya, Almanya, ve ABD'deki sendikaların bu firma ile imzalamış oldukları toplu sözleşmelerin bitimleri aynı tarihe denk geliyordu. 12 ülkeden ICF'ye üye olan ve bu firmadaki işçileri örgütleyen sendikalardan meydana gelen bir koordinasyon komitesi kurulmuş ve şu kararı almıştı: Her, bir ulusal sendikanın gücünü artırmak için koordinasyon komitesine bilgi vermeden hiçbir sendika toplu sözleşme imzalamayacaktır. Bir ülkede greve gidilecek olursa, öbür ülkelerin sendikaları bu grevi destekleyeceklerdir; üretimin transferi yoluyla grevi kırmayı amaçlayan her türlü çabaya karşı çıkılacaktır ve bunda öbür fabrikalardaki işçilerin fazla mesai yapmayı reddetmeleri baş rolü oynayacaktır. Bu durum karşısında toplu sözleşme imzalamak üzere olan Almanya'daki sendika henüz anlaşmaya varmamış olan İtalyan ve ABD sendikalarını desteklemek için imzalama işini durdurdu. AKZO, Monsanto firmalarının, bazı işyerlerini kapama kararları da bu gibi toplu uluslararası eylemlerle önlen-di ve bu olaylar sendika tarihinin dönüm noktaları oldu.

Burada izlenen hedeflerden biri- çeşitli ülkelerdeki toplu sözleşmelerin bitim tarihlerini koordine ederek çeşitli ülkelerde aynı zamanda greve gitme olanağını sağlamaktadır.

**TÜRK MÜHENDİS VE MİMAR ODALARI
BİRLİĞİ İLE BİRLİĞE BAĞLI 17
ODANIN MERKEZ VE ŞUBE
TEMSİLCİLERİ ANKARA'DA TOPLANDI**

TMMDB ve ihtisas odalarının merkez ve şube temsilcilerinin katılımıyla Ankara'da yapılan toplantıda ülke ve meslek sorunları görüşüldü. Toplantıda Odaların ortak çalışma ilkelerinin saptanması, 12 sayılı kararname ve yan ödemeler, teknik elemanların sendikalaşması, petrol, haşhaş konusundaki son gelişmeler, düşünce özgürlüğü ve Anayasa Mahkemesinin Af Yasasına ilişkin iptal kararı ele alındı. Bu konularda saptanan gerekli girişimlerin sürdürülmesine karar verildi. Önemli ve güncel olan haşhaş konusu ve Anayasa Mahkemesinin Af Yasasının 5. maddesinin (a) bendini iptal eden kararına ilişkin görüşlerin de bir bildiriyle kamu oyuna iletilmesi zorunlu bulundu.

Yayımlanan bildiri aynen şöyle:

"Haşhaş ekimiyle uğraşan köylülerimizin sorunlarını çözüme ve ülke ekonomisindeki önemi açısından hükümetin aldığı haklı karara karşı ABD senatosunun sözde askeri ve ekonomik yardım kesme kararı Amerikan yardımının niteliğini ve Amerika ile olan ilişkilerimizin içyüzünü bir kez daha açığa çıkarmıştır.

Bu kararın insani bir amaçtan çok Türkiye'de oluşan demokrat iktidarı zayıflatma ve birçok olayda görüldüğü gibi isteklerini bu tür baskılarla kabul ettirme amacını taşıdığı açıktır.

Erim hükümeti zamanında ABD'nin isteği ile ulusal çıkarlara aykırı olarak alınmış olan haşhaş ekimi yasaklama kararının koalisyon hükümetince kaldırılması kişilikli ve onurlu bir karardır.

Petrol, kıta sahanlığı ve benzeri konularda olduğu gibi, hükümetin bu konuda da iz-

leyeceği bağımsız ve enerjik bir dış politikayı sonuna kadar destekleyeceğiz.

Bu önemli dış gelişmelerin yanında büyük önem kazanan Af Yasasının 5. maddesinin (a) bendinin Anayasa Mahkemesince iptal edilmesi kararını saygıyla karşılıyoruz. Yüksek mahkemenin bu kararı ülkede demokratik ortamın oluşturulması yolunda atılmış önemli bir adımdır. Böylece Af Yasası ile siyasal suçlar için yaratılmış olan Anayasaya aykırılık durumu önemli bir ölçüde ortadan kaldırılmıştır

Türkiye mühendis ve mimarları olarak iç ve dış politikada ülke ve halk çıkarları doğrultusundaki tüm girişimleri destekleyeceğimizi, aksine her türlü girişimle sonuna kadar mücadele edeceğimizi kamuoyuna iletmeyi görev sayarız."

**İLLER BANKASI MÜDÜRLER KURULU
SEÇİMİNİ TEK-BANK-İŞ SENDİKASI
GENEL BAŞKANI FİKRİ KAYA KAZANDI**

24 Haziran 1974 günü yapılan tiler Bankası Müdürler Kurulu seçimini, çalışanların adayı olarak katılan ve Odamızın da desteklediği TEK-BANK-İŞ Sendikası Genel Başkanı sayın Fikri Kaya, gerici güçlerin çabalarına rağmen büyük bir oy farkı ile kazanmıştır.

Çalışanların temsilcisinin Müdürler Kuruluna seçilmesini, bugüne değin çalışanların üretime katılması doğrultusunda yürütülen mücadelenin bir ürünü ve bu doğrultuda atılmış ileri bir adım olarak nitelendirmekteyiz.

Sayın Fikri Kaya'ya tiler Bankasındaki çalışanların haklarının savunulması doğrultusunda büyük görevler düşmektedir. Bu mücadelede Elektrik Mühendisleri Odası olarak kendisini desteklemeyi görev saymaktayız.